

IRAN

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

**Sytuacja bezpieczeństwa i zagrożenia
dla ludności cywilnej w Iranie.**

**DPU-WIKP-424/132/2023
28.03.2023**

TREŚĆ ZLECENIA

Proszę o informację na temat sytuacji bezpieczeństwa w Iranie.

INFORMACJE DEMOGRAFICZNE

Ludność: ok. 86.758.304 (2022 r.)^[1]

Skład etniczny: Persowie (ok. 61%), Azerowie (16%), Kurdowie (10%), Lurowie (6%), Beludżowie i Arabowie (po 2%), Turkmeni i plemiona tureckie (ok. 2%), inne grupy nomadów (ok. 1%), a także Ormianie, Asyryjczycy i Afro-Irańczycy.^[2]

Skład religijny: muzułmanie: 99,6% (w tym szyici: 90-95%, sunnici: 5-10%), pozostałe wyznania (w tym: zaratusztrianie, chrześcijanie, żydzi i in.): 0,3%, osoby o nieokreślonym wyznaniu: 0,2%.^[3]

USTRÓJ I SYTUACJA POLITYCZNA

USTRÓJ

Iran jest konstytucyjną republiką islamską z religijnym systemem sprawowania rządów. Na czele Iranu od 1979 r., tj. od czasu rewolucji islamskiej, uważanej za początek współczesnego państwa irańskiego, stoi konserwatywna elita religijna.^{[4][5]}

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Iran podzielony jest na 31 prowincji (ostanów). Prowincje dzielą się na podprowincje (powiaty – pers. shahrestān), w ramach których wyodrębnia się gminy miejskie (pers. bakhsh) oraz gminy wiejskie (pers. dehestān).^[6]

STRUKTURA WŁADZY

Głowa państwa. Najwyższą władzę w państwie sprawuje przedstawiciel władz religijnych – Najwyższy Przywódca, którym jest od 4 czerwca 1989 r. **Ajatollah Ali Hoseini Chamenei**. Wyznacza on m.in. zwierzchników sądów, armii, telewizji i radia. Zatwierdza wybór prezydenta Iranu. Wyznacza również sześciu członków z dwunastoosobowej Rady Strażników Rewolucji, tj. bardzo wpływowego organu

¹ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

² Minority Rights Group International, World Directory of Minorities and Indigenous People, Iran, aktualizacja strony z grudnia 2017, <https://minorityrights.org/country/iran/>

³ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

⁴ BBC News, Iran Country Profile, 24.01.2023, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14541327>

⁵ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

⁶ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

państwowego, który zatwierdza wszelkie ustawy i który może zawetować udział poszczególnych kandydatów w wyborach. ^{[7][8]}

Prezydent, który pełni również rolę szefa rządu Islamskiej Republiki Iranu, jest wybierany na 4-letnią kadencję z możliwością reelekcji (przy jednoczesnym braku kryterium konsekwentności) w wyborach bezpośrednich, w dwóch turach, przez większość absolutną. ^[9]

Prezydent powołuje, przy aprobachie parlamentu, Radę Ministrów, a Najwyższy Przywódca sprawuje kontrolę nad powoływaniem kilkunastu ministrów – członków tej Rady. ^[10]

Ostatnie wybory prezydenckie odbyły się w Iranie 18 czerwca 2021 r. Wygrał je (przy niskiej frekwencji spowodowanej między innymi wcześniejszą dyskwalifikacją innych umiarkowanych kandydatów i apatią wyborczą) ^[11] szyicki duchowny blisko związany z Najwyższym Przywódcą A. Chamenei – **Ebrahim Raisi**. Otrzymał ok. 62% głosów. Ww. zastąpił dotychczasowego prezydenta Iranu (urzędującego od 2013 r.), którym był również duchowny Hasan Rouhani, ale o poglądach określanych jako relatywnie umiarkowane. ^[12]

Ebrahim Raisi jest członkiem tzw. Zgromadzenia Ekspertów (88 osób), które wybierze następnego Ajatollaha Iranu. Przez wiele lat pełnił urząd prokuratora. W latach 2019-2021 kierował irańskim wymiarem sprawiedliwości i był znany ze swoich ultrakonserwatywnych poglądów, krytycznych też wobec Zachodu. Na stanowisku ministra sprawiedliwości dał się poznać jako urzędnik zwalczający korupcję i jednocześnie represjonujący opozycję. Wielu irańskich obrońców praw człowieka wskazuje na udział E. Raisiego w masowych egzekucjach więźniów politycznych (osadzonych po rewolucji islamskiej) w latach 1980-tych. Będąc wówczas sędzią zasiadał w tzw. Panelu Śmierci czyli w tajnych trybunałach, które doprowadziły do egzekucji ponad 5 tys. ww. więźniów. ^[13] E. Raisi wielokrotnie zaprzeczał swojej roli w wydawaniu tych wyroków śmierci. W 2019 r. USA objęły go sankcjami ze względu na udział w łamaniu praw człowieka. ^{[14][15]}

Według ekspertów, wraz z objęciem urzędu prezydenta Iranu przez Ebrahima Raisiego, kluczowe resorty i centra władzy świeckiej w Iranie objęli ultrapravicowi konserwatyści, którzy muszą i będą musieli stawić czoła kryzysowi gospodarczemu, w jakim znajduje się kraj, a także sukcesji po odejściu Najwyższego Przywódcy (ma

⁷ BBC News, Iran Country Profile, 24.01.2023, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14541327>

⁸ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

⁹ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

¹⁰ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

¹¹ Frekwencja wyniosła ok. 49% i była najniższa od 1979 r. Duży też był odsetek wrzuconych do urn pustych kart do głosowania, cyt. za BBC.com, Iran's Ebrahim Raisi: The hardline cleric who became president, 5.08.2021, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-57421235>

¹² ACLED The Armed Conflict Location & Event Data Project, Regional Overview: Middle East 12-18 June 2021, 23.06.2021, <https://acleddata.com/2021/06/23/regional-overview-middle-east-12-18-june-2021/>

¹³ Euroactiv.pl, Iran: Nowy prezydent zapowiada działania na rzecz zniesienia amerykańskich sankcji, 4.08.2021, <https://www.euroactiv.pl/section/demokracja/news/iran-nowy-prezydent-zapowiada-dzialania-na-rzecz-zniesienia-amerykanskich-sankcji/>

¹⁴ BBC.com, Iran's Ebrahim Raisi: The hardline cleric who became president, 5.08.2021, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-57421235>

¹⁵ Polska Agencja Prasowa, Iran: Ebrahim Raisi zaprzysiężony na prezydenta, 5.08.2021, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C924259%2Ciran-ebrahim-raisi-zaprzysiezony-na-prezydenta.html>

obecnie już 82 lata) oraz dużemu zmęczeniu społecznemu, między innymi z powodu pandemii COVID-19. ^[16]

Pierwszym wiceprezydentem w sierpniu 2021 r. został **Mohammad Mochber**. ^[17]

Parlament i wybory parlamentarne. Władzę ustawodawczą w Iranie sprawuje jednoizbowy parlament, tj. Islamskie Zgromadzenie Konsultatywne (pers. Majles-e Shura-ye Eslami), w którym zasiada 290 członków wybieranych w wyborach powszechnych na 4 letnią kadencję. Nad zgodnością uchwalonych przez parlament ustaw z zasadami islamu czuwa Rada Strażników Konstytucji złożona z 12 teologów i prawników. Ewentualne spory między parlamentem i Radą Strażników rozstrzyga 31-osobowa Rada Arbitrażowa, której werdykt jest ostateczny. członków parlamentu. Następne wybory parlamentarne planowane są na 2024 r. ^{[18][19]}

Ostatnie wybory do Islamskiego Zgromadzenia Konsultatywnego odbyły się 21 lutego 2020 r. W wyniku pierwszej rundy wyborów wyłoniono 279 posłów, 219 spośród nich to konserwatyści, 20 – reformatorzy, 35 - kandydaci niezależni, 5 – przedstawiciele mniejszości religijnych. W opinii obserwatorów, w czasie pierwszej rundy zanotowano najniższą frekwencję w 40-letniej historii republiki islamskiej, co miało wpływ na ostateczne wyniki i tym samym utworzenie konserwatywnego parlamentu. Druga runda wyborów, planowana pierwotnie na kwiecień 2020 r., ze względu na pandemię COVID-19, odbyła się we wrześniu 2020 r. To głosowanie wyłoniło kolejnych 11 członków parlamentu. Następne wybory parlamentarne planowane są na 2024 r. ^{[20][21]}

SYSTEM PRAWNY

Religijny system prawny oparty na prawie świeckim i islamskim. ^[22]

KARA ŚMIERCI

Iran jest krajem, w którym jest orzekana oraz wykonywana kara śmierci. Najwyższy wymiar kary może zostać orzeczony nie tylko w przypadku takich przestępstw, jak np. morderstwo/zabójstwo, lecz także innych, tj. apostazja, posiadanie narkotyków, przestępstwa gospodarcze itp. Amnesty International (AI) podkreśla, że ludzie są skazywani w Iranie na śmierć za niejasno lub zbyt szeroko sformułowane przestępstwa albo za czyny, które w ogóle nie powinny być określane, jako przestępstwa. ^[23]

¹⁶ International Crisis Group, Iran: The Riddle of Raisi, Middle East Report N°224, 5.08.2021, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiz7deRgu3yAhVi8uAKHTq0A-IQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.crisisgroup.org%2Fmiddle-east-north-africa%2FGulf-and-arabian-peninsula%2Firan%2F224-iran-riddle-raisi&usq=AOvVaw2KrKAOCZVGCTiohJK4nYEG>

¹⁷ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

¹⁸ Al Jazeera, 11.09.2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/09/iranians-head-polls-delayed-runoff-parliamentary-vote-200911072447463.html>

¹⁹ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

²⁰ Al Jazeera, 11.09.2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/09/iranians-head-polls-delayed-runoff-parliamentary-vote-200911072447463.html>

²¹ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

²² CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

²³ Amnesty International, Death Sentences and Executions 2019, 21.04.2020, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/1847/2020/en/>

Ponadto najwyższy wymiar kary orzekany jest również wobec osób nieletnich. Np. na początku 2019 r. dwaj nastolatki zostali skazani na karę śmierci za rzekome gwałty. Według Amnesty International, proces w tej sprawie był prowadzony w niedopuszczalny sposób, w jego trakcie doszło do wielu nadużyć. Sądzeni nie mieli np. możliwości skontaktowania się z adwokatem lub opiekunem. ^[24]

Egzekucje osób nieletnich w Iranie nie są rzadkością. Według ww. Amnesty International, w latach 1990-2018 w Iranie dokonano egzekucji 97 osób, które w chwili popełnienia przestępstwa nie miały ukończonych 18 lat. Ponad 90 innych osób było zagrożonych wykonaniem kary śmierci. ^[25]

W 2020 r. w Iranie doszło do stracenia 246 więźniów. ^[26] Wg danych ONZ, w okresie od 1 stycznia do 1 grudnia 2021 r., w Iranie straconych zostało 275 osób, w tym co najmniej 2 osoby nieletnie i 10 kobiet. Jest to największa na świecie liczba egzekucji w przeliczeniu na liczbę wszystkich mieszkańców. ^[27]

Z informacji Amnesty International wynika, że w ciągu pierwszych sześciu miesięcy 2022 r. władze irańskie skazały na śmierć 250 osób. W statystykach nadreprezentowane są również mniejszości etniczne. ^[28] Wysoki Komisarz Praw Człowieka ONZ poinformował o wykonaniu przez władze irańskie 105 egzekucji w okresie od 1 stycznia do 20 marca 2022 r. Również w marcu 2022 r. kolejnych 52 więźniów zostało skazanych na karę śmierci na podstawie oskarżeń dot. przestępstw narkotykowych i umieszczonych w więzieniu w Szirazie. Do połowy marca 2022 r. 16 z nich (w tym 1 Afgańczyk) zostało poddanych egzekucji. ^[29]

Według pozarządowych organizacji obrony praw człowieka w Iranie, władze irańskie nie podają do publicznej wiadomości dokładnej liczby osób, wobec których wykonały wyroki kary śmierci. Ich zdaniem 60% wszystkich egzekucji zostało przeprowadzonych w tajemnicy. Np. wg stanu wiedzy z sierpnia 2021 r., władze wykonały 150 egzekucji (od początku roku). Natomiast oficjalnie poinformowały o przeprowadzeniu 20 egzekucji w tym czasie. Często też nie są podawane informacje, takie jak imię i nazwisko skazanej osoby, data jej egzekucji oraz przestępstwo, za jakie otrzymała najwyższy wymiar kary. ^[30]

²⁴ PolsatNews.pl, Nieletni straceni w Iranie. "Karę śmierci wykonano łamiąc międzynarodowe prawo", 30.04.2019, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-04-30/dwaj-nastolatki-straceni-w-iranie-o-tym-ze-czeka-ich-smierc-dowiedzieli-sie-przed-egzekucja/>

²⁵ PolsatNews.pl, Nieletni straceni w Iranie. "Karę śmierci wykonano łamiąc międzynarodowe prawo", 30.04.2019, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-04-30/dwaj-nastolatki-straceni-w-iranie-o-tym-ze-czeka-ich-smierc-dowiedzieli-sie-przed-egzekucja/>

²⁶ Niemcy, BAMF – Federal Office for Migration and Refugees (Germany), Briefing Notes Iran, 26.07.2021, https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Behoerde/Informationszentrum/BriefingNotes/2021/briefingnotes-kw30-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=3

²⁷ Europarl.europa.eu, Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 17 lutego 2022 r. w sprawie kary śmierci w Iranie, 17.02.2022, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0050_PL.html

²⁸ o2.pl, Przerazająca skala egzekucji. Tak działa system w Iranie, 29.07.2022, <https://www.o2.pl/informacje/przerazajaca-skala-egzekucji-tak-dziala-system-w-iranie-6795647802239968a>

²⁹ Human Rights Council, Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General, Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran, 16.06.2022, https://www.ecoi.net/en/file/local/2074853/A_HRC_50_19_AdvanceUneditedVersion.docx

³⁰ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2021 – Iran, 12.04.2022, <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/iran>

SYTUACJA BEZPIECZEŃSTWA

CHARAKTERYSTYKA SYTUACJI BEZPIECZEŃSTWA

W Iranie nie toczą się obecnie działania wojskowe, w których uczestniczą wojska z innych krajów. Niemniej jednak w sąsiednich czy blisko położonych Iranu krajach nadal trwają konflikty zbrojne, tj. w Iraku, Syrii i Jemenie, w których w mniejszym lub większym stopniu zaangażowane są siły zbrojne i służby specjalne Iranu.

Dodatkowo utrzymuje się wrogość między Iranem i Izraelem oraz napięcie militarne pomiędzy Iranem, Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej oraz innymi krajami na Bliskim Wschodzie. Wciąż niebezpieczne jest pogranicze: irańsko-irackie (występuje tam duże zagrożenie atakami terrorystycznymi i często dochodzi do starć wojsk irańskich z bojówkami kurdyjskimi), irańsko-afgańskie i irańsko-pakistańskie (gdzie również dochodzi do starć (ostrzałów i bombardowań) przemytników narkotyków i bandytów ze służbami irańskimi).^{[31][32]} Sytuacja jest szczególnie ryzykowna w miastach Zahedan, Zabol i Mirjaweh.^[33]

Na terenie Iranu działają ugrupowania zbrojne należące do mniejszości Beludżów, bojówki plemienne oraz inne niezidentyfikowane organizacje militarne. Nie stanowią one jednak powszechnego zagrożenia dla ludności cywilnej – są one zaangażowane głównie w starcia z siłami bezpieczeństwa Iranu.^[34]

USTAWODAWSTWO SPECJALNE

W Iranie nie obowiązuje obecnie ustawodawstwo nadzwyczajne.

WPŁYW KONFLIKTU NA SYTUACJĘ LUDNOŚCI CYWILNEJ

Nie dotyczy.

RODZAJE ZAGROZEŃ DLA CYWILÓW ZWIĄZANYCH Z KONFLIKTEM

OFIARY DZIAŁAŃ WOJENNYCH

W Iranie nie toczy się aktualnie konflikt zbrojny.

OFIARY DZIAŁAŃ PARTYZANCKICH

Nie dotyczy.

³¹ GOV.UK, Foreign travel advice – Iran, 22.02.2023 <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/iran>

³² Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, Smartraveller Iran, 31.01.2023 <https://www.smartraveller.gov.au/destinations/middle-east/iran>

³³ GOV.UK, Foreign travel advice – Iran, 22.02.2023 <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/iran>

³⁴ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

OFIARY DZIAŁAŃ ODWETOWYCH

Nie dotyczy.

SYTUACJA HUMANITARNA W STREFACH KONFLIKTU

Nie dotyczy.

PRZEMOC WOBEC LUDNOŚCI CYWILNEJ NIEZWIĄZANA Z KONFLIKTEM

TERRORYZM

W Iranie zdarzały się w ostatnich latach ataki terrorystyczne. Zagrożenie zamachem utrzymuje się również w chwili obecnej. Ataki terrorystyczne mogą właściwie zdarzyć się wszędzie, również w stolicy Teheranie. Możliwe cele ataków obejmują: ambasady, hotele, miejsca kultu, budynki rządowe, defilady wojskowe i lokalizacje wojskowe, możliwe do zidentyfikowania zachodnie firmy itp. ^[35]

Według doniesień prasowych, 21 marca 2021 r. w miejscowości Sarawan w regionie Sistan-Beludżystan eksplodowała bomba. W rezultacie zginęła jedna osoba, a trzy kolejne zostały ranne. ^[36]

26 października 2022 r. miał miejsce atak w świątyni Shah Cheragh w Shiraz w południowym Iranie, w wyniku którego zginęło 15 osób (w tym 2 dzieci) oraz 40 osób zostało rannych. Do zamachu przyznało się **Państwo Islamskie**. ^{[37][38][39][40]}

27 stycznia 2023 r. doszło do ataku dwóch uzbrojonych mężczyzn na ambasadę Azerbejdżanu w stolicy Iranu – Teheranie. Napastnicy wdarli się do środka budynku i jeden z nich zaczął strzelać z karabinu maszynowego. Na miejscu zginął szef azerbejdżańskiej misji dyplomatycznej Ochran Askerow, a dwóch pracowników ochrony zostało rannych. Napastnik został zatrzymany. Podczas przesłuchania miał zeznać, że kierowały nim pobudki osobiste i problemy rodzinne. Władze irańskie oficjalnie potępiły atak i obiecały przeprowadzić dochodzenie w tej sprawie. Władze Azerbejdżanu nazwały to zdarzenie aktem terrorystycznym i ogłosiły ewakuację ambasady i jej pracowników z Iranu. Jeszcze przed tym zdarzeniem jej pracownicy dostawali kilkukrotne ostrzeżenia i groźby dot. podobnego ataku. ^[41]

³⁵ Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, Smartraveller Iran, 31.01.2023
<https://www.smartraveller.gov.au/destinations/middle-east/iran>

³⁶ Times of Israel (the), Iran blames deadly bomb attack near Pakistan border on 'terrorist group' enemies, 21.03.2021,
<https://www.timesofisrael.com/iran-blames-deadly-bomb-attack-near-pakistan-border-on-terrorist-group-enemies/>

³⁷ BBC, Fifteen killed in attack on Shia mausoleum in southern Iran, 27.10.2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63405073>

³⁸ CNN, 15 killed, 40 injured in terrorist attack claimed by ISIS in Iran, 27.10.2022,
<https://edition.cnn.com/2022/10/26/middleeast/iran-terror-attack-intl/index.html>

³⁹ Reuters, Islamic State claims Iran shrine attack, Iran vows response, 27.10.2022, <https://www.reuters.com/world/middle-east/riot-police-deploy-iranian-cities-people-gather-aminis-memorial-2022-10-26/>

⁴⁰ GOV.UK, Foreign travel advice – Iran, 22.02.2023 <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/iran>

⁴¹ Rbc.ru, Азербайджан решил эвакуировать посольство после нападения в Тегеране, 27.01.2023,
<https://www.rbc.ru/politics/27/01/2023/63d3b21d9a79479bddd149cd0>

POZAPRAWNE EGZEKUCJE, UPROWADZENIA

Zagrożenie porwaniami występuje w obszarach przygranicznych Iranu. ^[42]

W 2022 r. w Iranie odnotowano wiele odizolowanych przypadków przemocy wobec ludności cywilnej ze strony irańskich sił zbrojnych i policji, niezidentyfikowanych grup zbrojnych i Państwa Islamskiego w wyniku których śmierć poniosło co najmniej 150 osób (cywilów). Najwięcej ofiar odnotowano w prowincji Sistan i Beludżystan (49), Teheranie (21), Fars (16), Kurdystanie (15) i Azerbejdżanie Zachodnim (10). Wśród ofiar znalazło się najwięcej członków mniejszości Beludżów. ^[43]

W dniu 1 stycznia 2022 r., podczas operacji przeciwko bojownikom plemienia Shahbakhsh Baloch Korpus Strażników Rewolucji Islamskiej (IRGC) ostrzelał z artylerii wioskę Shuru (Sistan i Beludżystan). Rząd irański ogłosił, że w wyniku starcia zginęło 6 rebeliantów Beludżów i 3 żołnierzy irańskich. Tymczasem według aktywistów Beludżów w trakcie ww. zdarzeń śmierć poniosły 2 osoby cywilne. ^[44]

W dniu 2 stycznia 2022 r. irańska policja ostrzelała samochód w mieście Iranshahr (Sistan i Beludżystan), powodując śmierć jednego z pasażerów i raniąc drugiego. Obie ofiary były etnicznymi Beludżami. ^[45]

15 lutego 2022 r. niezidentyfikowani napastnicy otworzyli ogień w mieście Khasz (Sistan i Beludżystan), zabijając w rezultacie czterech Beludżów. ^[46]

9 marca 2022 r. Irańska policja ostrzelała bez ostrzeżenia pojazd w Sibor Soran (Sistan i Beludżystan), zabijając w 2 cywilów. ^[47]

W dniu 19 maja 2022 r. niezidentyfikowani napastnicy zaatakowali zgromadzenie kobiet należących do mniejszości Beludżów w rejonie Garda w Khash (Sistan i Beludżystan), zabijając cztery z nich. ^[48] W tym samym miesiącu (w dniu 31 maja 2022 r.) niezidentyfikowany sprawca zaatakował i zabił duchownego w wiosce (Sistan i Beludżystan). ^[49]

W dniu 30 sierpnia 2022 r. członkowie IRGC zastrzelili dwóch pasterzy bydła z Beludży w okolicach Bazman (Sistan i Beludżystan). ^[50]

W dniu 11 listopada 2022 r. irańska policja oddała strzały do dwóch mężczyzn (Beludżów) jadących na motocyklu w mieście Zahedan (Sistan i Beludżystan), w wyniku czego obaj zginęli. ^[51]

⁴² GOV.UK, Foreign travel advice – Iran, 22.02.2023 <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/iran>

⁴³ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁴⁴ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁴⁵ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁴⁶ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁴⁷ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁴⁸ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁴⁹ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁵⁰ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁵¹ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

W dniu 28 listopada 2022 r. niezidentyfikowani napastnicy zastrzelili sunnickiego duchownego (etniczny Beludża), gdy opuszczał meczet we wsi Kura w Mehrestan (Sistan i Beludżystan). Istnieją zarzuty, że strzelcy mieli powiązania z IRGC. ^[52]

6 grudnia 2022 r. irańska żandarmeria ostrzelała ciężarówkę przewożącą migrantów na autostradzie do Khash w okolicach miasta Saravan (Sistan i Beludżystan), powodując jej przewrócenie. W wyniku ww. zdarzenia obrażenia odniosło 17 osób. Odnotowano 3 ofiary śmiertelne. ^[53]

12 grudnia 2022 r. niezidentyfikowani napastnicy zastrzelili mężczyznę (należącego do mniejszości Beludżów) w mieście Khasz (Sistan i Beludżystan). ^[54]

Organizacje obrony praw człowieka (w otwartym liście) zwracają także uwagę na trwającą obecnie falę arbitralnych zatrzymań oraz wymuszonych zaginięć głównie członków mniejszości kurdyjskiej przez służby irańskie. Od początku stycznia do początku lutego 2022 r. agenci irańskich służb aresztowali 96 Kurdów w 19 miastach, spośród których 40 zaginęło. Władze odmówiły ujawnienia rodzinom miejsca ich pobytu czy dalszego losu. ^[55]

Ponadto według obserwatorów międzynarodowych, władze irańskie rekrutują, często pod przymusem, zarówno osoby dorosłe, jak i dzieci do proirańskich bojówek walczących w Syrii (często wywodzących się również spośród uchodźców afgańskich). Wspierają również finansowo inne oddziały wykorzystujące dzieci-żołnierzy do walk zbrojnych w Syrii, Iraku i Jemenie. ^[56]

PRZEMOC STOSOWANA W TRAKCIE DEMONSTRACJI I PROTESTÓW

W Iranie okresowo dochodzi do wzmożonych demonstracji i protestów, głównie o podłożu społecznym oraz politycznym. Zdarza się, że przybierają gwałtowną postać. ^[57]

Od września 2022 r. w wielu miastach i miasteczkach Iranu trwają protesty. ^[58] Falę demonstracji i starć policji z manifestującymi w kilku miastach Kurdystanu, a także w Teheranie, Isfahanie, i innych miejscowościach, bezpośrednio wywołała śmierć młodej Kurdyjki Mahsy Amin, która została aresztowana przez policję obyczajową za nieprawidłowe nałożenie hidżabu. Z powodu pobicia przez policję dziewczyna zapadła w śpiączkę, a następnie zmarła w szpitalu w Teheranie. ^[59] (por opracowanie WIKP dotyczące ww. wydarzeń nr WIKP-424/75/2023 z dnia 20.02.2023)

⁵² Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁵³ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁵⁴ Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard/#/dashboard>

⁵⁵ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2021 – Iran, 12.04.2022, <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/iran>

⁵⁶ US Department of State, Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 2022 Trafficking in Persons Report: Iran, 2022, <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/iran/>

⁵⁷ Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, Smartraveller Iran, 31.01.2023 <https://www.smartraveller.gov.au/destinations/middle-east/iran>

⁵⁸ Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, Smartraveller Iran, 31.01.2023 <https://www.smartraveller.gov.au/destinations/middle-east/iran>

⁵⁹ Hrana.org, Report on the Third Day of Nationwide Protests Following Mahsa Amini's Death, 20.09.2022, <https://www.en-hrana.org/report-on-the-third-day-of-nationwide-protests-following-mahsa-aminis-death/>

Fakt ten, w opinii komentatorów, przyczynił się do wybuchu narastającego od kilkunastu miesięcy czy nawet lat napięcia społecznego, głównie z powodu kryzysu gospodarczego, bezkarności służb irańskich w czasie pacyfikacji wcześniejszych protestów społecznych oraz dystrybucji nagrań video z nich w Internecie. ^[60]

W wyniku trwających od 16 września 2022 r. protestów zabitych zostało 300-500 demonstrantów, w tym blisko 50 dzieci. ^{[61][62][63][64]} Szacuje się, że do początku stycznia 2023 r. władze Iranu zatrzymały ponad 20 tys. osób, a spośród nich 110 postawiły zarzuty mogące spowodować wydanie wyroku kary śmierci (dot. „wrogości wobec Boga”, „działań przeciwko bezpieczeństwu narodowemu” czy „szpiegostwa na rzecz obcych państw”). ^{[65][66]} Do grudnia 2022 r. na karę śmierci skazano 26 osób. ^[67] Według informacji ze stycznia 2023 r. pięć osób zostało straconych. ^[68]

Na początku 2023 r. z okazji rocznicy rewolucji islamskiej najwyższy przywódca Iranu ajatollah Ali Chamenei ułaskawił dziesiątki tysięcy więźniów. Według informacji przekazanych przez Gholamhossein Mohseni Ejei, urzędnika stojącego na czele irańskiego sądownictwa amnestią zostało objętych również ok. 22 tysięcy osób aresztowanych w czasie antyrządowych protestów po śmierci Mahsy Amini. ^{[69][70][71]}

PRZESTĘPCZOŚĆ ZORGANIZOWANA

Na obszarach granicznych z Afganistanem i Pakistanem, w tym w prowincji Sistan-Beludżystan oraz prowincji Kerman, na wschód od miasta Bam, działają handlarze narkotyków i bandyci. Regularnie dochodzi tam do gwałtownych incydentów, w tym starć z użyciem broni palnej między siłami bezpieczeństwa a handlarzami narkotyków. Poza tymi obszarami poziom przestępczości z użyciem przemocy jest stosunkowo niski, zdarzają się jednak drobne przestępstwa. ^[72]

⁶⁰ Nytimes.com, Protests Intensify in Iran Over Woman Who Died in Custody, 22.09.2022, <https://www.nytimes.com/2022/09/21/world/europe/iran-protests-mahsa-amini.html>

⁶¹ Iran International, Nearly 100 Kurdish Citizens Arrested In Iran In Two Weeks: Rights Group, 17.01.2023, <https://www.iranintl.com/en/202301175971>

⁶² RFE/RL – Radio Free Europe/Radio Liberty, Iranian Rights Groups Say Dozens Killed In Kurdish Region In Police Crackdown, 23.11.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2082537.html>

⁶³ Amnesty International, Iran: Killings of children during youthful anti-establishment protests [MDE 13/6104/2022] – Last updated on 9 December 2022, <https://www.ecoi.net/en/document/2083678.html>

⁶⁴ Eska.pl, Krwawe protesty w Iranie. Zabito ponad 300 demonstrantów, w tym ponad 40 dzieci!, 24.11.2022, <https://www.eska.pl/wiadomosci/krwawe-protesty-w-iranie-zabito-ponad-300-demonstrantow-w-tym-ponad-40-dzieci-aa-fUNZ-EtCW-avKr.html>

⁶⁵ Rzeczpospolita, Iran: Amnestia dla 22 tys. uczestników antyrządowych protestów, 13.03.2023, <https://www.rp.pl/polityka/art38114501-iran-amnestia-dla-22-tys-uczestnikow-antyrzadowych-protestow>

⁶⁶ Radio Free Europe, At least 522 Have Died in Iran Protests, Human Rights Report Says, 15.01.2023, <https://www.rferl.org/a/iran-protests-death-count-human-rights-report/32224340.html>

⁶⁷ Magna polonia, Iran: Rozpoczęły się egzekucje uczestników protestów, 08.12.2022, <https://www.magnapolonia.org/iran-rozpoczely-sie-egzekucje-uczestnikow-protestow/>

⁶⁸ Radio Free Europe, At least 522 Have Died in Iran Protests, Human Rights Report Says, 15.01.2023, <https://www.rferl.org/a/iran-protests-death-count-human-rights-report/32224340.html>

⁶⁹ NBC News, Iran's supreme leader pardons 'tens of thousands' of prisoners, state media reports, 05.02.2023, <https://www.nbcnews.com/news/world/irans-supreme-leader-issues-pardon-tens-thousands-prisoners-state-medi-rcna69193>

⁷⁰ RMF24.pl, Wielka amnestia z okazji rocznicy rewolucji islamskiej najwyższy przywódca Iranu ajatollah Ali Chamenei, 05.02.2023, https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-wielka-amnestia-w-iranie-ulaskawiono-dziesiatki-tysiecy-wiez_nld,6579022#crp_state=1

⁷¹ Rzeczpospolita, Iran: Amnestia dla 22 tys. uczestników antyrządowych protestów, 13.03.2023, <https://www.rp.pl/polityka/art38114501-iran-amnestia-dla-22-tys-uczestnikow-antyrzadowych-protestow>

⁷² Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, Smartraveller Iran, 31.01.2023 <https://www.smartraveller.gov.au/destinations/middle-east/iran>

Iran jest określany jako kraj pochodzenia oraz kraj tranzytowy dla ofiar handlu ludźmi. Zjawisko handlu ludźmi w Iranie dotyczy zarówno mężczyzn (głównie uchodźców afgańskich i pakistańskich), jak kobiet i dzieci. Kobiety i dzieci (w tym dziewczęta w wieku pomiędzy 13 i 17 lat) padają ofiarami handlu najczęściej w kontekście usług seksualnych. Trafiają głównie na terytorium Afganistanu, Armenii, Gruzji, Iraku i irackiego Kurdystanu, a także do Pakistanu, Turcji i Zjednoczonych Emiratów Arabskich. ^[73]

PRAWNE I PRAKTYCZNE ASPEKTY DOTYCZĄCE ZMIANY MIEJSCA POBYTU

PRZEPISY REGULUJĄCE SWOBODĘ PRZEMIESZCZANIA SIĘ

Z informacji zawartych w raporcie amerykańskiego Departamentu Stanu wynika, że obowiązujące w Iranie prawo zapewnia swobodę przemieszczania się, podróży zagranicznych, emigracji i repatriacji obywateli, a rząd na ogół respektuje te prawa. Wyjątek w tym zakresie stanowią osobne procedury dotyczące kobiet oraz migrantów (w szczególności Afgańczyków oraz Irakijczyków). ^[74]

Art. 33 konstytucji Iranu stanowi m.in., że nikt nie może być pozbawiony prawa do zamieszkania/przebywania w wybranym przez siebie miejscu (z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez prawo). Wprowadzone przez władzę wyjątki, o których mowa powyżej, dotyczą ograniczeń w przemieszczaniu się do niektórych prowincji bez specjalnego zezwolenia i odnoszą się do takich grup, jak uchodźcy oraz osoby objęte nadzorem bezpieczeństwa (głównie ze względu na toczące się w ich sprawach śledztwa bądź postępowania sądowe). Zdarzają się jednak przypadki obejmowania zakazami podróży zagranicznych i konfiskaty paszportów dziennikarzom, naukowcom, politykom opozycji, działaczom na rzecz praw człowieka, kobietom oraz artystom. ^{[75][76]}

MIGRACJE WEWNĘTRZNE

Iranczyki korzystają z możliwości przemieszczania się, a duża część społeczeństwa migruje z prowincji do dużych miast w poszukiwaniu zatrudnienia. Iran jest krajem, w którym przeważa ludność miejska (77% populacji), dlatego dominującym modelem migracji wewnętrznych w Iranie jest migracja miejsko-miejska. Chociaż poziom migracji ze wsi do miast nie jest wysoki (współczynnik tempa urbanizacji: wynosi

⁷³ US Department of State, Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 2022 Trafficking in Persons Report: Iran, 2022, <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/iran/>

⁷⁴ US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2020 – Iran, 30.03.2021, <https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/iran/>

⁷⁵ Freedom House, Freedom in the World 2021 - Iran, 24.02.2022, <https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-world/2022>

⁷⁶ DFAT – Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, DFAT Country Information Report Iran, 14./].04.2020, <https://www.ecoi.net/en/document/2029778.html>

1,32%) liczba mieszkańców miast stopniowo wzrasta. ^{[77][78][79]} Dzieje się tak jednak nie tylko z powodu migracji do miast, ale również w związku z przekształcaniem obszarów wiejskich w miasta lub integrowaniem obszarów wiejskich z ośrodkami miejskimi. ^[80]

Relokacja wewnętrzna jest znacznie łatwiejsza dla mężczyzn oraz rodzin niż dla samotnych kobiet, które mogą spotkać z tego powodu trudności urzędowe i społeczne (zwłaszcza w regionach wiejskich). ^[81] Zameężne kobiety nie mogą podróżować poza granice kraju bez uprzedniej zgody swoich mężów. ^[82] Z tego powodu, w przypadku rodzin, mężczyźni zazwyczaj jako pierwsi migrują do miast starając się znaleźć zatrudnienie. ^[83]

WEWNĘTRZNI UCHODźCY

Szacuje się, że w 2021 r. około 41.000 Irańczyków zostało przesiedlonych z powodu suszy, burz piaskowych i piaskowych, powodzi, klęsk żywiołowych i degradacji gleby. Prowincje najbardziej dotknięte migracją klimatyczną to Chuzestan, Lorestan, Isfahan, Hamedan, Kerman, Yazd oraz Sistan i Beludżystan. ^[84]

Okolo 90.920 osób zostało wewnętrznie przesiedlonych w prowincji Azerbejdżan Zachodni z powodu dwóch trzęsień ziemi, które wystąpiły w odstępie 10 dni w dniach 18 i 28 stycznia 2023 r. ^[85]

UCHODźCY W KRAJACH SĄSIEDNICH

Diaspora irańska jest obecna na Bliskim Wschodzie, a także w Europie Zachodniej, Ameryce Północnej i Australii. Oficjalne dane nie są dostępne, jednak uważa się, że od 1950 r. Iran opuściło do 1 miliona Irańczyków. Szacuje się, że łącznie z ich potomkami urodzonymi poza Iranem, irańska diaspora może liczyć około 3 milionów. Mówi się, że około 500.000 Irańczyków mieszka w regionie metropolitalnym Los Angeles, stąd przydomek „Tehrangles”, gdzie irańska społeczność jest znana z sukcesów finansowych. ^[86]

⁷⁷ UNFPA, Internal Migration And Urbanization In Iran With Emphasis On The Period Of 2011-2016, 10.2018, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PXnwbmzhVjoJ:https://iran.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/layout-report-on-internal-migration-v.01-en_1.pdf&cd=14&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-b-e

⁷⁸ CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>

⁷⁹ Carnegie Europe, How the EU Can Help Iran Tackle Water Scarcity, <https://carnegieeurope.eu/2022/07/07/how-eu-can-help-iran-tackle-water-scarcity-pub-87281>

⁸⁰ UNFPA, Internal Migration And Urbanization In Iran With Emphasis On The Period Of 2011-2016, 10.2018, https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PXnwbmzhVjoJ:https://iran.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/layout-report-on-internal-migration-v.01-en_1.pdf&cd=14&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-b-e

⁸¹ Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, Smartraveller Iran, 31.01.2023 <https://www.smartraveller.gov.au/destinations/middle-east/iran>

⁸² US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2021 – Iran, 12.04.2022, <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/iran>

⁸³ Carnegie Europe, How the EU Can Help Iran Tackle Water Scarcity, <https://carnegieeurope.eu/2022/07/07/how-eu-can-help-iran-tackle-water-scarcity-pub-87281>

⁸⁴ MEI, Iran's growing climate migration crisis, 30.10.2023, <https://www.mei.edu/publications/irans-growing-climate-migration-crisis>

⁸⁵ IDMC, Iran, Islamic Republic of, <https://www.internal-displacement.org/countries/iran>

⁸⁶ Integral Human Development, Iran, <https://migrants-refugees.va/country-profile/iran/>

PODSUMOWANIE

Iran jest konstytucyjną republiką islamską z religijnym systemem sprawowania rządów, gdzie najwyższą władzę w państwie sprawuje przedstawiciel władz religijnych – Najwyższy Przywódca, Ajatollah. Islam szyicki jest oficjalną religią, a prawo islamskie podstawą systemu prawnego w Iranie.

W Iranie nie toczą się obecnie działania wojskowe (w rozumieniu zewnętrznego konfliktu zbrojnego), w których uczestniczą wojska z innych krajów. W kraju tym nie ma także powszechnego zagrożenia dla ludności cywilnej.

W 2022 r. przez Iran przetoczyła się gwałtowna fala protestów, które ogarnęły wiele miast w Kurdystanie oraz w innych centralnych regionach kraju. Demonstracje były krwawo tłumione przez służby bezpieczeństwa, a represje wobec uczestniczących w demonstracjach miały masowy charakter. W trakcie protestów setki osób poniosło śmierć, a tysiące zostało aresztowanych.

Iran jest krajem, w którym jest orzekana oraz wykonywana kara śmierci. Na karę śmierci skazuje się również osoby nieletnie. W 2021 r. Iran był krajem z największą na świecie liczbą egzekucji w przeliczeniu na liczbę wszystkich mieszkańców.

Obowiązujące w Iranie prawo zapewnia swobodę przemieszczania się, podróży zagranicznych, emigracji i repatriacji obywateli, a rząd na ogół respektuje te prawa. W kraju tym nie odnotowano w ostatnim czasie przymusowych przesiedleń. Przymusowe migracje, do których dochodziło, były efektem katastrof naturalnych.

ZASTRZEŻENIE

Niniejsze opracowanie tematyczne zostało przygotowane przez Wydział Informacji o Krajach Pochodzenia Urzędu do Spraw Cudzoziemców na potrzeby prowadzenia postępowań w sprawach o udzielenie ochrony międzynarodowej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Opracowanie na temat sytuacji bezpieczeństwa może być pomocne w szczególności w sprawach rozpatrywanych w oparciu o **art. 15 pkt. 3 oraz art. 18 pkt. 1. Ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium RP z dn. 13 czerwca 2003 z późn. zmianami.**

Treść opracowania nie przesądza jednak o wyniku decyzji w indywidualnym postępowaniu administracyjnym, gdyż zawsze brana jest pod uwagę całość zgromadzonego materiału dowodowego i indywidualny charakter sprawy.

Informacje zamieszczone w niniejszym opracowaniu pochodzą w większości z publicznie dostępnych źródeł. Zostały one zebrane i opracowane przy zachowaniu zasady neutralności i obiektywizmu, a także z dołożeniem najwyższej staranności – tak, by odzwierciedlały aktualny w chwili publikacji opracowania stan wiedzy na prezentowany temat, a także pochodziły z różnych źródeł.

Terminologia użyta w niniejszym opracowaniu nie jest terminologią prawniczą. Określenia takie jak „prześladowanie”, „dyskryminacja”, „konflikt” itp. używane mogą być, za materiałami źródłowymi, w znaczeniu potocznym i nie są tożsame z definicjami podanymi w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Niniejsze opracowanie zawiera wyłącznie informacje, poglądy i opinie prezentowane przez autorów materiałów źródłowych. Oświadczenia i oceny zawarte w niniejszym opracowaniu nie są i nie mogą być uważane za oświadczenia i oceny własne Urzędu do Spraw Cudzoziemców. Niniejsze opracowanie nie jest także i nie może być uważane za jakąkolwiek deklarację polityczną polskich władz.

Urząd do Spraw Cudzoziemców nie ponosi odpowiedzialności prawnej za publikowane w opracowaniu treści ani nie jest zobowiązany do publikacji jego aktualizacji, a także nie ponosi odpowiedzialności za sposób wykorzystania udostępnionych informacji.

Informujemy, że autorskie prawa majątkowe do niniejszego opracowania, w tym prawo do jego rozpowszechniania i publicznego udostępniania w Internecie, przysługują wyłącznie Urzędowi do Spraw Cudzoziemców (adres: ul. Koszykowa 16, 00-564 Warszawa; NIP: 5262548316; REGON: 017315012).

BIBLIOGRAFIA:

1. ACLED The Armed Conflict Location & Event Data Project, Regional Overview: Middle East 12-18 June 2021, 23.06.2021, <https://acleddata.com/2021/06/23/regional-overview-middle-east12-18-june-2021/>
2. Acled, 2022, Violence against civilians. <https://acleddata.com/dashboard///dashboard>
3. Al Jazeera, 11.09.2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/09/iranians-head-polls-delayed-runoff-parliamentary-vote-200911072447463.html>
4. Amnesty International, Death Sentences and Executions 2019, 21.04.2020, <https://www.amnesty.org/en/documents/act50/1847/2020/en/>
5. Amnesty International, Iran: Killings of children during youthful anti-establishment protests [MDE 13/6104/2022] – Last updated on 9 December 2022, <https://www.ecoi.net/en/document/2083678.html>
6. Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, Smartraveller Iran, 31.01.2023 <https://www.smartraveller.gov.au/destinations/middle-east/iran>
7. BBC News, Iran Country Profile, 24.01.2023, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14541327>
8. BBC, Fifteen killed in attack on Shia mausoleum in southern Iran, 27.10.2022, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-63405073>
9. BBC.com, Iran's Ebrahim Raisi: The hardline cleric who became president, 5.08.2021, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-57421235>
10. Carnegie Europe, How the EU Can Help Iran Tackle Water Scarcity, <https://carnegieeurope.eu/2022/07/07/how-eu-can-help-iran-tackle-water-scarcity-pub-87281>
11. CIA Factbook; Iran, 22.03.2023, <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/iran/>
12. CNN, 15 killed, 40 injured in terrorist attack claimed by ISIS in Iran, 27.10.2022, <https://edition.cnn.com/2022/10/26/middleeast/iran-terror-attack-intl/index.html>
13. DFAT – Australian Government - Department of Foreign Affairs and Trade, DFAT Country Information Report Iran, 14/].04.2020, <https://www.ecoi.net/en/document/2029778.html>
14. Eska.pl, Krwawe protesty w Iranie. Zabito ponad 300 demonstrantów, w tym ponad 40 dzieci!, 24.11.2022, <https://www.eska.pl/wiadomosci/krwawe-protesty-w-iranie-zabito-ponad-300-demonstrantow-w-tym-ponad-40-dzieci-aa-fUNZ-EtCW-avKr.html>
15. Euroactiv.pl, Iran: Nowy prezydent zapowiada działania na rzecz zniesienia amerykańskich sankcji, 4.08.2021,

<https://www.euractiv.pl/section/demokracja/news/iran-nowy-prezydent-zapowiada-dzialania-na-rzecz-zniesienia-amerykanskich-sankcji/>

16. Europarl.europa.eu, Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 17 lutego 2022 r. w sprawie kary śmierci w Iranie, 17.02.2022, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2022-0050_PL.html
17. Freedom House, Freedom in the World 2021 - Iran, 24.02.2022, <https://freedomhouse.org/country/iran/freedom-world/2022>
18. Frekwencja wyniosła ok. 49% i była najniższa od 1979 r. Duży też był odsetek wrzuconych do urn pustych kart do głosowania., cyt. za BBC.com, Iran's Ebrahim Raisi: The hardline cleric who became president, 5.08.2021, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-57421235>
19. GOV.UK, Foreign travel advice – Iran, 22.02.2023 <https://www.gov.uk/foreign-travel-advice/iran>
20. Hrana.org, Report on the Third Day of Nationwide Protests Following Mahsa Amini's Death, 20.09.2022, <https://www.en-hrana.org/report-on-the-third-day-of-nationwide-protests-following-mahsa-aminis-death/>
21. Human Rights Council, Annual report of the United Nations High Commissioner for Human Rights and reports of the Office of the High Commissioner and the Secretary-General, Situation of human rights in the Islamic Republic of Iran, 16.06.2022, https://www.ecoi.net/en/file/local/2074853/A_HRC_50_19_AdvanceUneditedVersion.docx
22. IDMC, Iran, Islamic Republic of, <https://www.internal-displacement.org/countries/iran/>
23. Integral Human Development, Iran, <https://migrants-refugees.va/country-profile/iran/>
24. International Crisis Group, Iran: The Riddle of Raisi, Middle East Report N°224, 5.08.2021, <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiz7deRgu3yAhVi8uAKHTq0A-IQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fwww.crisisgroup.org%2Fmiddle-east-north-africa%2Fgulf-and-arabian-peninsula%2Firan%2F224-iran-riddle-raisi&usq=AOvVaw2KrKAOCZVGCTiohJK4nYEG>
25. Iran International, Nearly 100 Kurdish Citizens Arrested In Iran In Two Weeks: Rights Group, 17.01.2023, <https://www.iranintl.com/en/202301175971>
26. Magna polonia, Iran: Rozpoczęły się egzekucje uczestników protestów, 08.12.2022, <https://www.magnapolonia.org/iran-rozpoczely-sie-egzekucje-uczestnikow-protestow/>
27. MEI, Iran's growing climate migration crisis, 30.10.2023, <https://www.mei.edu/publications/irans-growing-climate-migration-crisis>
28. Minority Rights Group International, World Directory of Minorities and Indigenous People, Iran, aktualizacja strony z grudnia 2017, <https://minorityrights.org/country/iran/>

29. NBC News, Iran's supreme leader pardons 'tens of thousands' of prisoners, state media reports, 05.02.2023, <https://www.nbcnews.com/news/world/irans-supreme-leader-issues-pardon-tens-thousands-prisoners-state-medi-rcna69193>
30. Niemcy, BAMF – Federal Office for Migration and Refugees (Germany), Briefing Notes Iran, 26.07.2021, https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Behoerde/Informationszentrum/BriefingNotes/2021/briefingnotes-kw30-2021.pdf?__blob=publicationFile&v=3
31. Nytimes.com, Protests Intensify in Iran Over Woman Who Died in Custody, 22.09.2022, <https://www.nytimes.com/2022/09/21/world/europe/iran-protests-mahsa-amin.html>
32. o2.pl, Przerazająca skala egzekucji. Tak działa system w Iranie, 29.07.2022, <https://www.o2.pl/informacje/przerazajaca-skala-egzekucji-tak-dziala-system-w-iranie-6795647802239968a>
33. PolsatNews.pl, Nieletni straceni w Iranie. "Karę śmierci wykonano łamiąc międzynarodowe prawo", 30.04.2019, <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2019-04-30/dwaj-nastolatowie-straceni-w-iranie-o-tym-ze-czeka-ich-smierc-dowiedzieli-sie-przed-egzekucja/>
34. Polska Agencja Prasowa, Iran: Ebrahim Raisi zaprzysiężony na prezydenta, 5.08.2021, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C924259%2Ciran-ebrahim-raisi-zaprzysiezony-na-prezydenta.html>
35. Radio Free Europe, At least 522 Have Died in Iran Protests, Human Rights Report Says, 15.01.2023, <https://www.rferl.org/a/iran-protests-death-count-human-rights-report/32224340.html>
36. Rbc.ru, Азербайджан решил эвакуировать посольство после нападения в Тегеране, 27.01.2023, <https://www.rbc.ru/politics/27/01/2023/63d3b21d9a79479bdd149cd0>
37. Reuters, Islamic State claims Iran shrine attack, Iran vows response, 27.10.2022, <https://www.reuters.com/world/middle-east/riot-police-deploy-iranian-cities-people-gather-aminis-memorial-2022-10-26/>
38. RFE/RL – Radio Free Europe/Radio Liberty, Iranian Rights Groups Say Dozens Killed In Kurdish Region In Police Crackdown, 23.11.2023, <https://www.ecoi.net/en/document/2082537.html>
39. RMF24.pl, Wielka amnestia z okazji rocznicy rewolucji islamskiej najwyższy przywódca Iranu ajatollah Ali Chamenei, 05.02.2023, https://www.rm24.pl/fakty/swiat/news-wielka-amnestia-w-iranie-ulaskawiono-dziesiatki-tysiecy-wiez,nld,6579022/crp_state=1
40. Rzeczpospolita, Iran: Amnestia dla 22 tys. uczestników antyrządowych protestów, 13.03.2023, <https://www.rp.pl/polityka/art38114501-iran-amnestia-dla-22-tys-uczestnikow-antyrzadowych-protestow>
41. Times of Israel (the), Iran blames deadly bomb attack near Pakistan border on 'terrorist group' enemies, 21.03.2021, <https://www.timesofisrael.com/iran-blames-deadly-bomb-attack-near-pakistan-border-on-terrorist-group-enemies/>

42. UNFPA, Internal Migration And Urbanization In Iran With Emphasis On The Period Of 2011-2016, 10.2018,
[https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PXnwbmzhVjoJ:
https://iran.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/layout - report on internal migration-
v.01-en_1.pdf&cd=14&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-b-e](https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:PXnwbmzhVjoJ:https://iran.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/layout_-_report_on_internal_migration-v.01-en_1.pdf&cd=14&hl=pl&ct=clnk&gl=pl&client=firefox-b-e)
43. US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2021 – Iran, 12.04.2022, <https://www.state.gov/reports/2021-country-reports-on-human-rights-practices/iran>
44. US Department of State, Country Reports on Human Rights Practices 2020 – Iran, 30.03.2021, <https://www.state.gov/reports/2020-country-reports-on-human-rights-practices/iran/>
45. US Department of State, Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons, 2022 Trafficking in Persons Report: Iran, 2022, <https://www.state.gov/reports/2022-trafficking-in-persons-report/iran/>